

# Maksa par demokrātiju: vai partijas jāfinansē no valsts budžeta?

Ziņojums ir tapis ar Atvērtās sabiedrības institūta (*Open Society Institute*)  
finansiālu atbalstu.

# Pētījuma mērķi:

- Izvērtēt, kādus mērķus var vai nevar sasniegt, ieviešot valsts finansējumu partijām;
- Mācīties no citu valstu labās pieredzes un kļūdām;
- Izvērtēt, vai Latvijas partijas ir jāfinansē no valsts budžeta;
- Ja valsts finansējums Latvijā ir vajadzīgs, tad noteikt Latvijai piemērotus modeļus.

# Kas ir ziņojumā?

- **Valsts finansējuma ieviešanas mērķi** (1. *Mazināt valstī korupciju* 2. *Mazināt partiju atkarību no lieliem ziedojumiem* 3. *Līdzsvarot “bagāto” un “trūcīgo” partiju iespējas u.tml.*) :
  - Kādā veidā?
  - Cik tas ir aktuāli Latvijā?
  - Cik lielā mērā tas ir izdevies citās valstīs?
  - Kādi specifiski modeļi var vislabāk palīdzēt sasniegt šo mērķi?
  - Kādi ir Latvijas priekšnoteikumi un riski?
  - Ieteikumi par katru mērķi.
- **Riski** (1. *Ieviešot valsts finansējumu, samazināsies partiju konkurence* 2. *Ieviešot partiju finansējumu, centralizēsies partijas iekšējais varas dalījums u.tml.*):
  - Kādā veidā?
  - Cik šis risks aktuāls Latvijai?
  - Vai risks reāls?
  - Vai ir kādi specifiski modeļi, kas palīdzēs izvairīties?
  - Novērtējums Latvijas gadījumam
- **Valsts finansējuma sadales “standartmodeļi”** (1. *Valsts finansējuma sadale, pārvēršot naudas izteiksmē partiju iegūto balsu skaitu* ; 2. *Valsts finansējuma sadale, starp partijām sadalot valsts subsīdiju, kas noteikta procentos no valsts budžeta, u.tml.* ):
  - Eksperimenti ar procentu barjerām, dažādiem apjomiem
  - Kā sadalītos valsts finansējums, ja dažādie modeļi tiktu ieviesti pēc 2002.gada un 2006.gada vēlēšanām?
  - Cik nozīmīgi būtu papildus ienākumi partijām?
  - Izvērtējums no mērķu un risku viedokļa.

# Secinājumi

- Valsts finansējums nav brīnumlīdzeklis; vajadzīgi kompleksi pasākumi, lai radītu priekšnoteikumus tā efektīvai darbībai
  - Pētījums liecina, ka minimālie nosacījumi sekmīgai valsts finansējuma ieviešanai ir saistīti:
    - (1) ar priekšvēlēšanu tēriņu griestu nostiprināšanu (vai līdzvērtīgiem pasākumiem, lai samazinātu partiju vajadzību pēc naudas – piemēram, apjoma ierobežojumi politiskajām reklāmām);
    - (2) ar KNAB tiesību un kapacitātes veicināšanu cīņai ar partiju nelegālajām naudas plūsmām.
- Taču izkristalizējās vairāki iemesli, kādēļ Latvijā valsts finansējums partijām **ir nepieciešams**

1.iemesls

**Latvijas partijas ir pārmērīgi atkarīgas no  
lieliem ziedojumiem**

# Milzu ziedojumi

**48%**

Tik % no partiju 2006.gada ienākumiem veidoja ziedojumi, kuru apmērs pārsniedza vienas tautsaimniecībā nodarbinātas personas vidējos gada NETO ienākumus (2592 latus)

**61%**

Tik % no partiju pēc 9.Saeimas vēlēšanām (līdz 2007.gada 4.oktobrim) ziedojumos gūtajiem ienākumiem veidoja ziedojumi, kuru apmērs pārsniedza vienas tautsaimniecībā nodarbinātas personas vidējos gada NETO ienākumus (3204 latus)

**4,8%**

Tik % no partiju pēc 9.Saeimas vēlēšanām (līdz 2007.gada 4.oktobrim) ziedojumos gūtajiem ienākumiem veidoja ziedojumi, kuru apmērs bija mazāks, nekā vienas tautsaimniecībā nodarbinātas personas vidējais mēneša NETO ienākumus (267 latus)

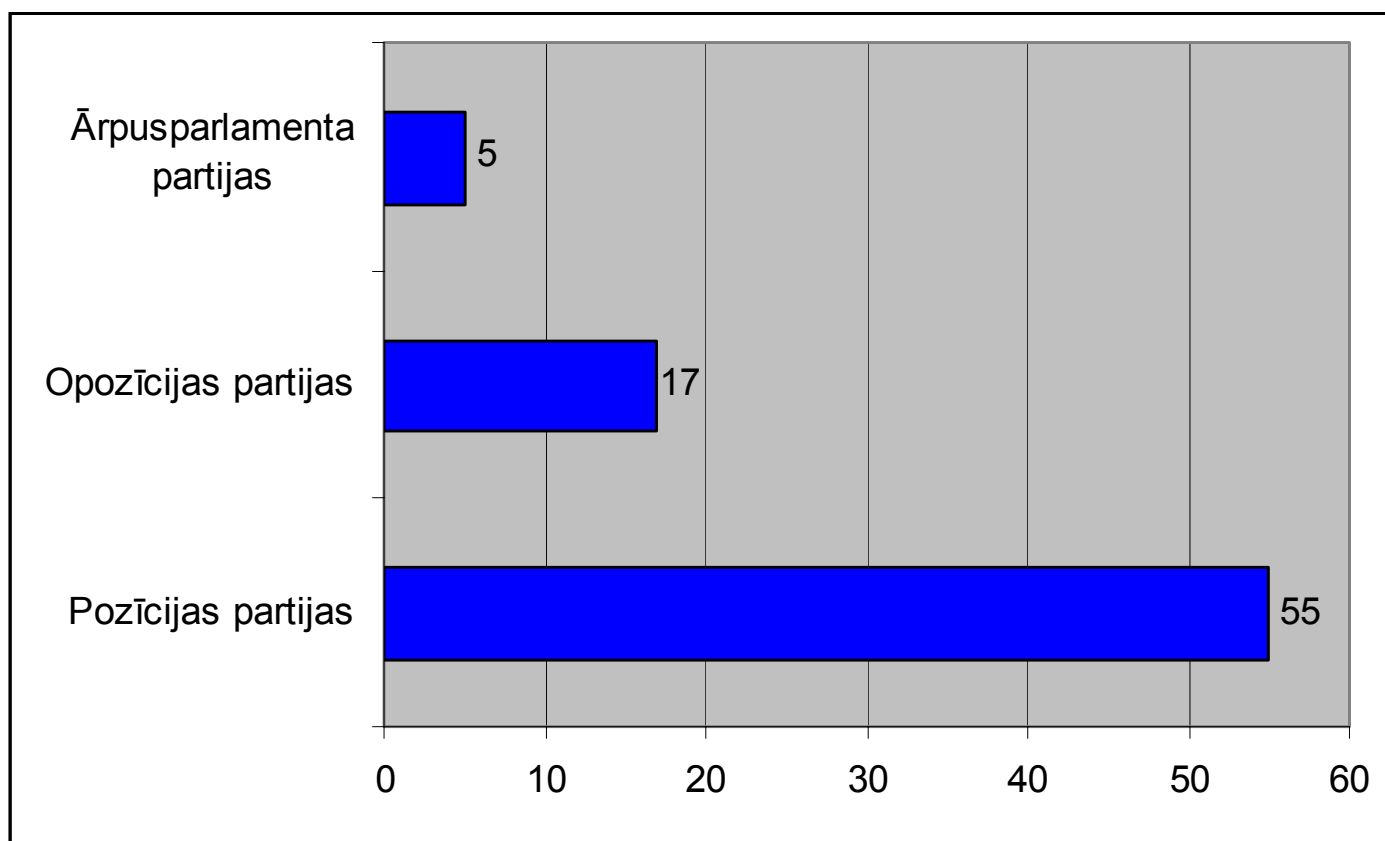
## 2.iemesls

# **Latvijā nav finansiālu priekšnoteikumu aktīvai partiju konkurencei**

(1.pozīcija/opozīcija/ārpus parlamenta partijas  
2.labējas/kreisas partijas)

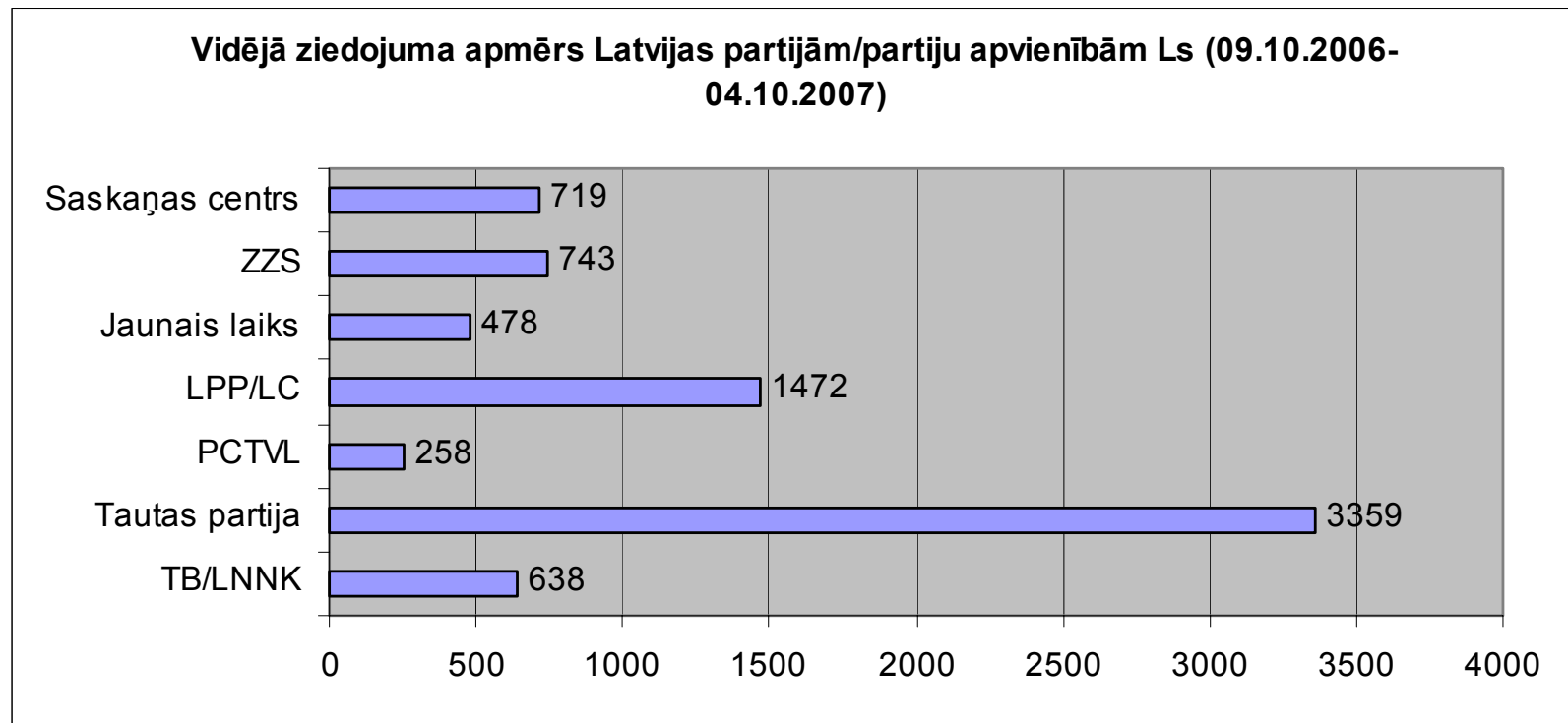
# Lielo ziedojumu ceļi

(gads pēc 9.Saeimas vēlēšanām)





# Vidējais ziedojuma apmērs



# 3.iemesls

## **Piemērota augsne koruptīvām saiknēm starp ziedotājiem un partiju**

(skandāli, šaurs ziedotāju loks)

# Šaurs ziedotāju loks

- Gadu pēc vēlēšanām ziedo mazāk, nekā katrs tūkstošais balstiesīgais pilsonis

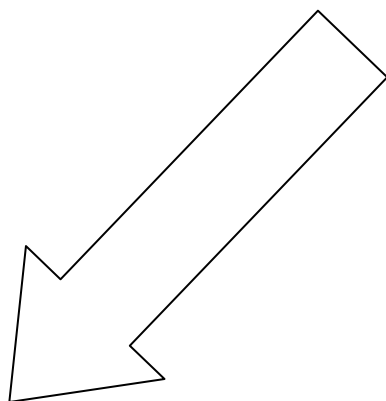
Partija	Saņemto ziedojumu skaits	Partija	Saņemto ziedojumu skaits
Jaunais laiks	242	Jaunie Demokrāti	13
Tautas partija	111	TB/LNNK	10
PCTVL	101	Nacionālā Spēka Savienība („Helsinki – 86”)	8
Saskaņas Centrs	86	Ogres novadam	8
Latvijas Sociāldemokrātiskā Strādnieku partija	79	LIEPĀJAS PARTIJA	4
Partija “Visu Latvijai!”	61	Rīgas apriņķa novadu apvienība	4
ZZS	52	Mēs savam novadam	3
LPP/LC	47	Partija „Tēvzemes savienība” („Tautas mantojums”)	3
Jūrmala-mūsu mājas	15	Dzimtene	2

## 4.iemesls

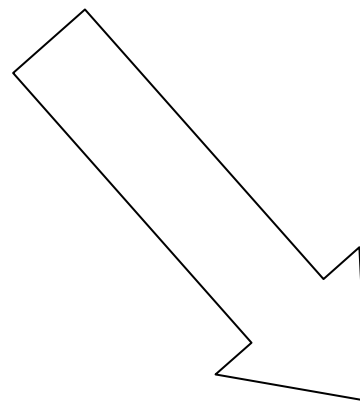
**Neattaisnojami daudz partiju starp vēlēšanām strādā  
“izdzīvošanas režīmā”, tām nav pietiekamas  
organizatoriskas kapacitātes.**

- Minimāli ienākumi;
- Nelielas spējas oficiāli algot pastāvīgus darbiniekus;
- Teritoriju darbs – uz brīvprātīgā darba principiem

# Valsts finansējums



**Īstermiņa pasākumi**



**Ilgtermiņa pasākumi**

# Rekomendācijas partiju valsts finansēšanas uzsākšanai

- **Apjoms:** 30-40% no tās summas, ko partijas pašas spējušas savākt
- **Procentu barjera:** 1-2%
- **Modeļi:** piemēroti vairāki (piemēram, 0,02% no IKP, 10 000 lati par mandātu), bet īpaši piemērots šķiet 1 lats par katru Saeimas vēlēšanās saņemto balsi, ja šī summa tiktu izmaksāta reizi gadā.
- **Izmaksas valsts budžetam:** starp 800 000 un 1 400 000 latiem

# Modelis: 1 lats par vēlēšanās iegūto balsi

	Modelis: 1 lats par katru balsi (ja tas tiktu ieviests pēc 9.Saeimas vēlēšanām)	
	Valsts finansējums	Procents no “veiksmīgākās” partijas valsts finansējuma
Tautas partija	177 471	100%
ZZS	151 595	85.4%
JL	148 602	83.7%
SC	130 887	73.7%
LPP/LC	77 869	43.9%
TB/LNNK	62 989	35.5%
PCTVL	54 684	30.8%
LSDSP	31 728	17.9%
Dzimtene	18 860	10.6%
<b>Visas kvalificējušās partijas</b>	<b>854 695</b>	

## **Pasākumu komplekss bez kura valsts finansējuma ieviešanai var nebūt jēgas**

- Skaidrāks “trešo personu” kampaņu regulējums; bargāki sodi par atļauto izdevumu pārsniegšanu (piemēram, par to nosakot kriminālatbildību).
- Risinājums pārmērīgai reklāmu dārdzībai (reklāmu raidorganizācijās aizliegums vai apjoma ierobežojumi)
- Spēcināt KNAB spējas un tiesības atklāt partiju nelegālos ienākumus un izdevumus – piemēram, kriminalizēt partiju “melnās kases”.
- Noteikt gadījumus, kad partijai var tikt atņemts valsts budžeta finansējums (piemēram, ja partija vairāk nekā par 10% ir pārsniegusi atļautos priekšvēlēšanu tēriņu griestus).



# **Iekšējā demokrātija kā priekšnoteikums valsts finansējuma saņemšanai?**

- Obligāta prasība pēc partijas valdes un partijas priekšsēdētāja aizklātām vēlēšanām?
- Tiesības ikvienam partijas biedram, teritoriālajai nodaļai izvirzīt kandidātu valdei vai partijas priekšsēdētāja vēlēšanām?
- Prasība kandidātu sarakstus Saeimas un Eiropas Parlamenta vēlēšanām obligāti apstiprināt biedru sapulcēs (partiju kongresos)?
- Skaidras un demokrātiskas partijas biedru disciplinārsodīšanas procedūras?
- Prasība partijas valdes pārstāvjiem, partiju pārstāvošajiem ministriem, Saeimas un pašvaldību deputātiem atbildēt pēc būtības uz partijas biedru jautājumiem vai priekšlikumiem ne vēlāk kā 2 nedēļu laikā?

# Ilgtermiņa rekomendācijas

- Pasākumi ziedotāju loka paplašināšanai;
- Atbalsts jaunām partijām;
- Kompensācijas par priekšvēlēšanu tēriņiem;
- Mērķdotācijas partiju teritoriālajām nodaļām;
- Pietiekams finansējums tām partijām, kas saņem pārmērīgi zemu valsts atbalstu.